

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?*

Ben Fine

1. Giriş

Thomas Kuhn'un bilimsel devrim kuramını ortaya atmasının üzerinden kırk yıl geçti. Kuhn, önce bilimin nasıl değiştiğini açıklama uğraşına girdi. Bu amaçla, belli bir paradigma içinde normal evrimini sürdüren bilim ile paradigmalar arasında çok kısa bir dönem için parlayan devrimci bilim arasında bir ayrıma gitti. Sonuç olarak, bu önemli katkısı ve bu katkıya getirilen eleştiriler kabul görmemiş olmakla birlikte, Kuhn'un dili, örneğin özellikle paradigma kavramı yaygınlaştı. Bu arada, akademik literatürde, entelektüel değişikliğin doğasının ve kaynaklarının anlaşılması bakımından, Kuhn'un yaklaşımının, eğer unutulmadıysa, bütünüyle incelenmesi için yeterli zaman geçmiştir. Yalnızca izleyici olarak bile olsa Kuhncu devrime katılan ekonomistlere göre, geçmişe doğru geri bakıldığında, kendi tarihinin ve metodolojik temellerinin ne yazık

ki farkında olmayan ve söz konusu tarihe ve temellere ilgisiz kalan bir disiplinin kendisini incelemeye tabi tuttuğu nadir bir dönem olarak Kuhncu devrimin göze çarpması gerekir¹. Daha yakın bir geçmişte, postmodernizm gibi öteki entelektüel modalarda da yapıldığı gibi² Kuhn'un bilim tarihine ilişkin kavramları, ekonomi göz ardı edilerek sosyal bilimlere aktarıldı.

Kuhn'un projesinin kasvetli bilim içinde hiçbir değişikliğe uğratılmaksızın kolayca anlaşılıp kavrandığını öne sürüyor değiliz. Ancak, bu proje bütün bir disiplin içindeki hem geleneksel hem de karşı görüş yanlıları tarafından, şaşırıcı biçimde, son derece hoş karşılandı. Ana akım (*mainstream*), örneğin Keynesçiler, marjinalist devrimi (ve yalnızca ufuktaki monetarist karşı devrimi) tamamlamış olduğu için, yeni bir devrim korkusu olmayan normal bilim içinde Kuhn'un projesinin çok

başarılı ve uygun bir düşünce olduğunu öne sürebildi. Nitekim Gordon a göre³:

[Adam] Smith'in görece serbest bir pazarda bireyi maksimize etme önermesi ve bu önermenin çok çeşitli özgül sorunlara başarıyla uygulanmış olması bizim temel paradigmamızdır. Bu paradigma (özellikle Marks'ı da kapsayan) "tutarlı bir bilimsel gelenek" yarattı. En güncel dergiler tarandığında bu geleneğin sürdüğünü görmek mümkündür... Sonuç olarak, bize göre ekonomik kuram normal bilime çok fazla benzer ve normal bir bilim gibi, profesyonel eğitimin bir parçası olarak kendi tarihini kapsamına alma gereksinmesi duymaz. (1965:123-6)

Ana akım, Kuhn'un normal bilime ilişkin kavramlarını bu bilimin göğsünü gurur ve güvenle şişirmek amacıyla kullanırken, radikal siyasal ekonomi, ana akımı kendi standartlarına göre bile hem anormal hem de bilim dışı olmakla sızdırmak için Kuhncu çerçevede çok fazla şey buldu. Kendisinin alternatif bir yolla başarılı olma olasılığını gördü. Örneğin, Ward (1972).

Radikal siyasal ekonominin ve öteki karşı görüşlerin çöküşü ile bu tür rüyalar, gerçekleşmek bir yana, son bulmuştur. Gerçekte, her yerde tartışıldığı gibi, ana akım yalnızca disiplin üzerindeki denetimini güçlendirmekle kalmadı, aynı zamanda ekonomi içinde, daha doğrusu çevresinde, şu anda devam eden bir devrim de yaptı. Kısaca söylemek gerekirse, ana akım, daha önce görülmedik bir biçimde sosyal bilimlere sömürgeleştirmekte, uygulayıcılarının adlandırdıkları şekliyle ekonomik emperyalizme ya da ekonomi emperyalizmine yol açmaktadır.⁴ Ana akımcılar, yeni bilgi-kuramsal ekonomi temelinde, yeni mikro vakıflar, pazarın eksikliklerini ve bu eksikliklere pazar dışından gelen tepkileri kurumlar, gelenekler, kolektif faaliyet vb. bazında incelediklerini iddia etmektedir. Pazar dışından gelen tepkiler, ekonominin daha önceden belirlenmemiş, ya da en azından geleneksel olarak öteki sosyal bilimlerin alanına giren ve bu bilimlerin egemen olduğu düşman bölgeye tecavüz etmesine olanak vermektedir. Bu tür gelişmeler yansımalarını ekonominin 'yeni' alanlarının artmasında bulmaktadır: yeni kurumsal ekonomi, yeni ev ekonomisi, ekonomik sosyoloji, yeni siyasal ekonomi, yeni büyüme kuramı, yeni işgücü ekonomisi, yeni ekonomik coğrafya, yeni finans ekonomisi, yeni gelişme ekonomisi, vs.

Ekonomi emperyalizminin mevcut aşamasını tanımlamak için devrim teriminin kullanılmasının bir nedeni de 1870lerdeki marjinalci devrimi⁵

aksi yönde değiştirmiş olmasıdır. Diğer farklılıklar bir yana bırakılırsa, ekonomi bilimi öteki sosyal bilimlerden ayrı bir akademik disiplin olarak, pazar olarak ekonomi ise farklı bir araştırma nesnesi olarak kuruldu. Günümüzde yeni bilgi-kuramsal ekonomi, bir kez daha hem ekonomik hem de ekonomik olmayan olguları birlikte incelediğini ve dolayısıyla bilgi eksikliklerini giderdiğini iddia etmektedir. En azından bir yönden, marjinalci devrim, pazarın pazar olmayanla birleştirilmesiyle tersine çevrilmiştir. Ancak, bu makalenin amacı, okurun da anlamaya başlamış olabileceği gibi, ekonomi emperyalizmini ekonomi bilimi içinde veya daha genel bir deyişle sosyal bilimlerde yer alan Kuhncu devrimin yetkin bir incelemesi olarak görmek değildir. Şu soruya yanıt aranmayacaktır: Ekonomi emperyalizminin geldiği mevcut aşama Kuhncu bir devrimi mi temsil etmektedir? Ekonomi emperyalizminin eskiden yeniye devrimci bir değişimi gösteren yeni bir paradigmayı temsil edip etmediğini araştırma arayışında değildir bu yazı. Aslında, ikinci bölümde görüleceği gibi, Kuhn'a ilişkin tartışmadan vardığımız sonuç şudur: Kuhn'un yaklaşımı temelde sakattır ve onun kullandığı anahtar kavramlar ne analitik ne de ampirik bir incelemeyi tamamlayacak yetkinlikte değildirler. Kısaca, entelektüel değişimi incelemek ve anlamak için Kuhn'un çok genel terimleri uygun bir çerçeve sunmaz. Ne var ki bu, ana akımın ekonomi düşüncesinin tarihini göz ardı ettiği gibi, Kuhn'un yaklaşımının ve bu yaklaşımın esinlediği tartışmanın da göz ardı edilmesi gerektiği anlamına gelmez. Tersine, burada güdülen niyet, entelektüel değişimin meydana gelişine ışık tutması nedeniyle Kuhn üzerine yapılan tartışmaya yeniden göz gezdirmektir. Çünkü çizdiği genel çerçeve sonuçta reddedilmiş olsa da, Kuhn'un gördüğü hem eleştirel hem de olumlu kabul, önemli yaklaşımlar önermesi ya da onları harekete geçirmesi ile açıklanmaktadır. Metodoloji, Kuhn'dan sonra, özellikle postmodernizmin etkisi ile sosyal yapı, yapısızlaşma ve yeniden yapılanma kavramları ile yoluna devam etmiştir. Bu durumda ekonomi emperyalizmini Kuhncu bir devrim olarak adlandırmak uygun olmaz; Kuhn'un kavramının esinlediği tartışmanın karşısında görmek yerinde olur. Aşağıdaki dört bölümde bu yapılmaktadır. İkinci Bölüm, Kuhn'un bilimsel gelişmeye bakışına ve ekonomi emperyalizminin içinde bulunduğu mevcut aşamanın bazı özelliklerine kısaca değinmektedir. Üçüncü Bölüm, ekonomi emperyalizminde ayırt edici olan şeyi incelemek amacıyla Kuhn'un paradigma ve normal bilim kavramı ele alınmaktadır. Dördüncü Bölüm devrimci bilime değinmekte ve düşünce okulları arasında ne tür değişikliklerin olduğunu ele almaktadır. Beşinci Bölüm okulların neden değiştiğini sorgulamaktadır. Sonuç bölümünde ise geleceğe dönük değinmeler vardır.

2. Başlangıç Yerine

Birbirinin karşısına çıkartılan iki öğeyi, Kuhncu bilimsel devrim ile ekonomi emperyalizmini kısaca tanıtarak başlamak yerinde olur. Birincisi, yani Kuhncu bilimsel devrim için, kendisinden serbestçe alıntı yaptığım Suppe den (1977) yararlı bir özet sunuyorum⁶ Kuhn da merkez, paradigma kavramıdır. Kuhn u eleştirisinde Toulmin in (1972) öne sürdüğü gibi, bilim sürekli bir evrim yoluyla değil, belli kesintilerle ilerler. Bir paradigma çok yönlüdür; kapsamı örneklerden (ya da standart uygulamalardan) bilimsel bir çerçeveye (ya da dünya görüşüne) kadar uzanır, 'ama Kuhna göre bilim adamı, bilimsel çerçevesini örnekleri inceleyerek kazanır ve bu örnekler büyük oranda o çerçeveyi belirler.' (1970b:139) Kuhna göre, çerçeve 'açıkça formüle edilmiş metodolojik kuralların incelenmesi ile elde edilmez ... ve bir kuram, her zaman kuramın olgulara ilk kez uygulanması olarak açıklanan çeşitli örnekler ile birlikte gelişir ' (1970b:140). Dahası, genellemeler açıkça ve resmen belirlenmez; yorumlamada dolaylı olarak edinilen beceri ile yol alır. Bu nedenle, çırakların hem örnekleri öğrenmeye hem de bu örnekleri geliştirecek beceriye ihtiyaçları vardır. 'Bunun ardından simgesel genellemeleri aynı olan veya bazı ortak kuramsal terimleri kullanan ve fakat önemli ölçüde farklı örneklerle sahip bulunan iki bilimsel topluluk, kuramsal kavramlara farklı anlamlar yükleyecek ve dolayısıyla yaptıkları genellemeleri de farklı farklı yorumlayacaktır.' (1970b:141) Suppe nin Kuhndan yaptığı alıntıya göre örnekler, 'bilimsel faaliyetin tartışma üslubundan uzak, sürekli bir taraftar grubunu kendine çekmeye yönelik öncelsiz uygulamalardır... [bu bilimsel faaliyetin tartışma üslubu] her türlü sorunu yeniden tanımlanmış uygulayıcıların çözmesi için ortada bırakmaya yönelik, yeterince açık uçlu bir üsluptur.' (1970b:143) Bütün bunlar, çeşitli paradigmalarda üretilen kuramsal ya da ampirik kural dışılıkları bir temele oturtmaya tepki olarak meydana gelir ve çoğu kez istemeden yapılır. Kuraldışıılıkların ağırlığı giderek artan oranda başka örneklerle geçişe götürür ve sonuçta da bilimsel çerçeveler arasında mantıksal tutarsızlığa, tahminlerde farklılıklara, sözcüklerde farklılıklara ve 'rakip dünya görüşleri üzerine bir tartışmaya ve rakip yollardan bilim yapmaya' götürür. Rakip kamplara ayrılmakla, ortak tahminlerden uzak, şu ya da bu paradigmaya bağlanmak yerine ikna belirleyici olur. Yeni bilimsel çerçeve 'kuramsal terimlere yüklenen anlamları (eskiye göre bir miktar) değiştirmektedir,' (1970b:147).

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

Şimdilik Kuhn hakkında bu kadar bilgi yeter; gelelim ekonomi emperyalizmine. Öncelikle, ekonomi emperyalizmi yeni bir şey değildir. Çünkü bütün sosyal olgulara ekonomiye indirgenebilir gibi yaklaşma girişimleri (en ön sırada özellikle Gary Becker gelmektedir) uzun süreden beri vardır. Bu durum benim 'devrimci olmayan çizgi' olarak adlandırdığım şeydir. Bu çizgide pazar dışı olgulara sanki bunlar bir pazar tarafından yönetiliyormuş gibi yaklaşılmakta; birbirinden kopuk ve kendini geliştiren bireyler biçiminde ekonomik rasyonellik atfedilmektedir. Öteki sosyal bilimlere sömürgeleştirme konusunda, bu durumun tek tek bireylerin üzerinde bir toplam ya da dışarıdan verilen ve açıklanamayan bir şey olması dışında sosyal alanı inkar etmek gibi ayırt edici bir olumsuz yanı vardır. Pazanın eksiklikleri de (devlet müdahalesinin ya da diğer müdahalelerin dahil edilmesiyle) 'geleneksel' neoklasik ekonomi için yeni değildir. Çünkü bunların, işlem maliyetinin yanı sıra özellikle yalnızca kısmi denge içinde, örneğin, firma örgütleri ve diğer kuruluşlar üzerinde bir etki unsuru oldukları uzun süredir bilinmektedir. Bilgi eşitsizliğinin yeni mikro-ekonomisi içinde temelde daha yeni olan şey (ben buna eski karşısında yeni yaklaşım diyeceğim), metodolojik bireyciliğin aldığı özgün biçimin sürekliliği temelinde de olsa sosyal yapının, kurumların ve geleneklerin incelenmesi becerisidir. Fayda maksimizasyonu, toplam bireysel davranış temelinde sosyal alanının yeniden üretimi ya da evrimi dengesi içinde hem ekonomik (ve pazar) hem de ekonomi dışı (pazar dışı) davranış için son derece rasyoneldir. Eskiye bağlı olarak, yeni yaklaşım pazanın yetersizliklerini bilgi eşitsizliği şeklinde ilave etmekte, ancak, yalnızca bu temelde, analizin kapsamını bütün sosyal bilimlere belirsiz bir biçimde yaymaktadır.

Pazarların neden verimsiz olabileceği, açıklanamayacağı (Arz ve talep denge dışında kalmaktadır) ya da hiç ortaya çıkamayabileceğini açıklamak için bilgi yetersizliklerini kullanarak ayrıntılara girmeksizin yapar bunu.⁷ Sonuç olarak, hâlâ bireyleri yetkinleştirmeye yönelik bir metodoloji kullanılırken, ekonomik yapıların ortaya çıkabileceğini (örneğin, işgücü pazarı açılmadığında istihdam edilen ile edilmeyen arasındaki bölünme olarak) öne sürebilmektedir. Ana akım ekonomi anlayışı içinde önemli bir sonuç olmasının yanı sıra, daha da önemlisi, öteki sosyal bilimlerin de işin içine sokulmasıdır. Çünkü ekonomi dışı ya da pazar dışı davranış, (yani bireyi yetkinleştirme davranışı, pazanın yetersizliklerine tepki) artık rasyonel kabul edilmektedir. Topluluklarda, kurumlarda ve devlette yansıtıldığı gibi, bilgisel ve dolayısıyla pazara dönük yetersizliklere rağmen sosyal yapılar oluşturmak gerekir; aksi taktirde gelenekler, güven ve normlar gibi rasyonel olmayan davranışlara yönelmek mümkündür.

En önemli gerekçe olarak, ekonomi içinde uygulanan modellerin resmi ve soyut doğası yüzünden, böyle basit analitik ilerlemeler, ekonominin öteki sosyal bilimlere sömürgeleştirme kapasitesini önemli ölçüde arttırmaktadır, çünkü bunlar ilke olarak yetersiz pazara ya da pazar dışına uygulanmaktadır. Bu nedenle, söz konusu ilkelerin, yerleştirilen dil dışında hiçbir tarihsel ve sosyal kökü bulunmamaktadır. Çünkü, tarihte ve toplumda yalnızca atalarının önceki yetkinleşmeleri nedeniyle yer bulan bireylerin zamansız ve köksüz yetkinleşmelerinden oldukça ayrı olarak içerikte tamamen yarar, üretim, girdiler ve bilgisel belirsizlikler gibi kategorilere güvenmektedirler. Bu yüzden, yeni yaklaşımın belirgin yanı, tıpkı eskisi gibi, başlangıç noktasında, isim dışında geriye kalan her şeyi sosyal ve tarihsel bağlamından çıkarmasıdır. Sonuç olarak, böyle bir içerik, bir biçimde resmen (yeniden) uygulanabilir ama gayrı resmi olarak, devam eden gelenekler ile sömürgeleştirilmiş disiplinlerin ve konuların ilgi alanları temelinde uygulanmaktadır. Sosyal olan, pazarın yetersizliklerine pazar dışından gelen tepkidir. Dahası, bu tür saldırılar, kurumlar söz konusu olduğunda uygulamada ve rant arama- da ve kolektif faaliyet içinde insan sermayesine gönderme yapıldığı gibi, ekonominin modelleri yerine dilini benimserken de gayrı resmi olmak eğilimindedir. Kuşkusuz, resmi ekonomik modellerin hem kuramsal hem de ampirik olarak öteki disiplinlere veya ekonomi dışındaki konulara böyle gayrı resmîlikler olmaksızın doğrudan uygulanmaları da mümkündür.

Bu ikinci durumda, ekonomi, bir konuyu tanımlamak ve modellerini uygulamak için yalnızca öteki disiplinlerden yararlanmaktadır. Aslına bakılırsa, öteki sosyal bilimlerin ekonomi tarafından sömürgeleştirilmesi asalak, küstah, cahil ve saygısız olmaya özellikle açıktır. Normal bilimsel bağlamda söylenmiş bile olsalar, bunlar sert sözlerdir. Ne var ki, devrimci bilim eski olanı yeni bir paradigma ile değiştirme arayışı içinde olduğu için söylenmiş olsalar gerektir. Bu sıfatlar ekonomi emperyalizmine neden atfedilmektedir? Sömürgeciliğin asalaklığı, temeldeki teoriyi karakterize eden sosyal ve tarihsel içerikten yoksun oluşundan kaynaklanmaktadır. Pazarların neden yetersiz olabileceğini, neden açılmadığını ya da neden hiç açılmadığını açıklamak amacıyla, yalıtılmış olarak, önce pazarın yetersizliklerine uygulanmıştır. Bu uygulama daha sonra pazar dışı biçimlere ve sosyal bilimlerdeki herhangi başka bir soruna yönelik olarak genişletilmiştir. Anlamın sosyal yapısını ilgilendiren şeyler hariç. Çünkü bu konuda güçsüzdür. Ne var ki, doğası gereği, kuram sorun yaratmaz; dile getirildikleri kavramlarla birlikte, yalnızca var olan sorunlara çözümler önerir. Ekonomi içinde sorunlar,

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

pazarların niye mükemmel çalışamayabilecekleri ve pazanın neden tek sosyal örgütlenme olmadığı yönündedir. Bunlar ekonomi içinde iyi saptanmış sorunlardır; özellikle ana akımın dışında, Keynesçiliğin farklı versiyonlarından metodolojik bireyciliğin reddini aynı şekilde paylaşan farklı politik ekonomi okullarına kadar geniş bir yelpazede, çok çeşitli yanıtları da vardır. Yoksa, öteki sosyal bilimlerde, herhangi bir sayıdaki kuramsal konular ve kavramlar yeni bilgi-kuramsal yaklaşım içinde ele alınabilir ve yeniden yorumlanabilir. Elbette bütün analitik ilerlemeler geleneksel bilime karşı çıkma, ondan yararlanma ve hatta onu tamamen değiştirme yoluyla olmaktadır. Ne var ki, küçültmecî niteliğinin bir sonucu olarak yeni yaklaşım, bunu bilgisel yetersizliklere kendi yaklaşımı temelinde, yalnızca yeniden yorumlama biçiminde yapabilmektedir.

Öteki sosyal bilimlerin ekonomi tarafından sömürgeleştirildiği çoğu durumda bu türden bir asalaklık, aynı zamanda, iki bakımdan küstahlıktır da. Çünkü kendi sorunları ve kavramları için öteki sosyal bilimler sömürüldükten sonra, daha önceden elde edilmiş bulunan sonuçlar, bilgi yetersizliği nedeniyle, sanki yeni bir şeymiş gibi yeniden üretilmektedir. Bu yüzden, zaman zaman, çok çeşitli perspektiflerden sanki hali hazırda çok iyi bilinmiyormuş gibi, örneğin, işgücü pazarının öteki pazarlardan farklı olduğunu ve kurumların önemli olduğunu sözüm ona ilk kez öne süren bön, bu yüzden de gülünç ekonomistler ortaya çıkmaktadır. Küstahlığın ikinci biçimi ise şudur: Önceki analizler bilgi yetersizliği nedeniyle başarısız olmuşlardır ve bunlar, ekonomi emperyalizmi tarafından hem yetersiz hem de kuramsal bütünlükten yoksun olarak görülmektedirler. Çünkü matematiksel modelleme ekonomi kuramcılar tarafından kavramsal tutarlılığa ve geçerliliğe bakılmaksızın yapılmaktadır. Ve kuramın son bulunduğu yerde, ekonometri biçimindeki istatistiksel yöntemler kuramın değerlendirileceği tek standart olarak kabul edilirler. Sanki bilimsel bir ölçüt olarak, tahrifçilik daha önce hiç sorgulanmamış gibi.

Cahillik konusuna gelince, sosyal bilimlerin ekonomi tarafından sömürgeleştirilmesi; kendilerine mal ettikleri disiplinlerin tamamen göz ardı edilmesi ve daha önce özetlenen asalak amaçlar dışında analizin nesnesiyle de ilişkilendirilmesi ile ifadesini bulmaktadır. Bu, yalnızca bilgi yetersizliklerinin kaynaklarının ve uygulamalarının araştırılması meselesidir. Olsa olsa, önceki katkılar bu amaç için süzgeçten geçirilirler. Sonuç olarak ekonomi, öteki sosyal bilimleri sömürgeleştirmede, daha önce özetlenen özelliklerinin bütünü ile, bu bütün tek tek parçalar -

dan daha büyüktür, kendi saygısızlığını açık etmektedir. Çünkü sonuçta matematiksel bir modele ve/veya istatistik teste dayanmayan herhangi bir şeyi kontrol etmede yapay bir kod olarak ekonomi içinde çok iyi bilinen 'tutarlılık' ve 'bilim' terimlerini içermediği için kendi yaklaşımlarına uymayan her şey kapı dışarı edilmektedir.⁸

İronik olarak, aşağıda tartışılacağı gibi, bir disiplin olarak ekonomi, ister ekonomi isterse daha genel bir alanda olsun, azalan biçimde kendi metodoloji anlayışından ve metodoloji tartışmasından koparken, Kuhn'un normal biliminin kendi eski versiyonuna angaje olmuştur. Bilimsel olma iddiası, kuşkusuz, hem Kuhn öncesi ve hem de her bakımdan büyük oranda gözden düşmüş tamamen eski bir bilim anlayışına dayanmaktadır.⁹ Otuz yıl kadar önce Kuhn (1970a:235)un savunduğu gibi:

Bilim felsefecileri, dilin dünya ile örtüşmesini incelerken, terimlerin doğa ile bağlantısını, bu bağlantıların nasıl öğrenildiğini ve bir kışaktan diğerine dili konuşan topluluğun üyeleri tarafından nasıl aktarıldığını sorgularken, daha önce yapılamayan bir derinlikte, öteki çağdaş filozofları izleme ihtiyacı içinde olacaklardır.

Ekonomistler Kuhn'un bu önerisini önemsememiş görünmemektedirler. Kullandıkları kavramların ve yöntemlerin ideolojik içeriğinin bilincinde olmadıkları gibi bu durumun da bilincinden uzaktırlar. Bütün bunlar kendi içinde açık, sorunsal olmayan ve evrensel olarak uygulanabilir şekilde ele alınmaktadır. Amariglio ve Ruccio'nun belirttiği gibi:

Akademik ekonomistler, ekonomi bilimi ile birlikte usavurma biçimini öne çıkarma eğilimindedirler: 'Ekonomik düşünme tarzı'... bilimsel tutarlılığı sağlamaya yarayan genel metotlar. (1999:23)

3. Kazanılan Paradigma mı?

Belirtildiği gibi, eğer özellikle Kuhn'un etkisinin görüldüğü bir kavram kullanımı var ise, bu paradigma kavramıdır. Kavram bilimsel sözlüğe girmiştir ve genellikle referans gösterilmeden ve muhtemelen, kaynağının Kuhn olduğu bilinmeden analitik mantık olarak serbestçe kullanılmaktadır. Sizin kendi paradigmanız vardır, benim de kendi paradigmam. Bu bir zevk meselesidir.¹⁰ Nitekim, yaklaşık aynı zamanda, Althusser'in sorunsal kavramı ile ilişkilendirilmeye başlanan Marksizm tuvalinde olduğu gibi, bütün bir akademik dünyada herkesin kendisini bir veya başka bir paradigma içine yerleştirmesi ya da normal bilimin kendi versiyonları ile uğraşması yaygın hale geldi. Masterman'ın dediği gibi:

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

Herhangi bilimsel bir araştırma yapmak için uygulamaya ya da teknolojiye yönelik olarak yola çıkan bilim felsefecilerine karşı çıkan ve saldıran önemli, son derece açık gerçek, normal bilimin tam da Kuhn'un söylediği şekilde var olmasıdır. Çünkü Kuhn, sonuçta, bütün gerçek bilim konusunda şu temel gerçeği fark etmiştir...ki gerçek bilim normalde alışkanlıkların yönettiği bulmaca çözme faaliyetidir; temelde zorlama ya da tahrif etme faaliyeti değil... günümüzde bilim adamları artık artan biçimde Popper yerine Kuhn okumaktadırlar...yeni bilimsel alanlarda özellikle 'hipotez'değil 'para-digma' 'onay' almaktadır. (1970:60)

Ekonomi içindeki mevcut gelişmeler konusunda daha başka bazı noktalar da vardır. Önce metodolojiyi ele alalım. Ekonomi emperyalizminin geldiği aşama, temelde disiplin imajına geri dönmüş durumdadır; tahrif edici bir faaliyet içine girmiştir ve ortaya hipotezler atıp bunları sınamaktadır. Makalesi ve makalesinin başlığı ile ekonomi emperyalizmini kutlayan Lazear'a göre, örneğin:¹¹

Ekonominin gücü tutarlı oluşundan gelir. Ekonomi bilimseldir; genel yürütülebilir bir kuramı ifade etme, sınama ve bulgulara göre tekrar gözden geçirme bilimsel yöntemini takip eder. Öteki sosyal bilimlerin başarısız olduğu yerde ekonomi başarılı olur, çünkü ekonomistler soyutlamaya isteklidirler. Bir konserve açacağına yiyecek dolu bir konserveyi açtığını hayal eden parasız ve aç bir ekonomiste ilişkin eski fıkra, bizim önemsiz ya da zor detaylar olduğuna inandığımız şeyleri hayal etme isteğimiz ile alay etmektedir. Ekonomistler bir analiz yapmak için olaylara dayanmayan soru sormaya alışkındırlar. Hipoteze dönüştürülmeyen sonuçlar olmasa bir kimse ne bekleyebilir ki? Ne gözlenebilir? Veriler çeşitli hipotezler arasında seçim yapmamıza izin verir mi? Bu yöntemi izlerken ekonomistler öteki sosyal bilimler arasında yalnız değildirler, ama bu sorgulama biçimi ekonomik araştırmanın standardı haline gelmiştir. (2000:102-3)

Görüldüğü gibi, Kuhnun disiplin içindeki ekonomik metodoloji üzerine etkisi bile ters yönde işlemektedir. Başlangıçta bu, Kuhn'a bir tepki olduğu ölçüde pozitivizme ya da daha az katı olan Popperin tahrif edilebilirlik standartlarına tutunma pratiği ve ilkedeki zorlukların ayırıcılığına varma yönünde bir değişimdi. Paradoks bir biçimde, normal bilimi oluşturmuş olması sebebiyle sanki yetersiz olduğu noktalarda tahrif edilebilirmiş gibi, Kuhnun değişmeyen bir uygulamayı doğrulama yönünde bir etkisi vardı. Kuhn devrimini yorumlayan Blaug (1975) un¹² gözlemlediği gibi, bir disiplin olarak ekonomi, metodolojiye nadiren ilgi

göstermiştir; Kuhn'un harekete geçirdiği vicdan azabı, bu açıdan, ekonominin normal uygulamalarını alt üst etmek ya da ilke olarak tahrif edilebilirlik ile ilişkilendirmek konusunda çok az şey yapmıştır. Gerçekte, ekonomik metodolojideki Kuhn-sonrası hareketin metodolojiyi pratikten ve ekonomistlerin bilgi dağarından koparma noktasında bir etkisi olmuştur.¹³ Kısaca söylemek gerekirse, eleştirel gerçekçilik penceresinden Lawson (1997)'in ana akım ekonomik görüşün bir özelliği olarak adlandırdığı tümdengelimci yöntem, tersine, Kuhn'dan bu yana güçlendirilmiştir.¹⁴ Sonuç olarak, metodolojideki bir değişim ekonomi emperyalizminin mevcut aşamasında bir değişime işaret etmez. Tersine, daha sığ bir temelde, kendini daha az eleştirir tamamen aynıdır.

İkinci olarak, daha günlük bir düzeyde, ekonomi emperyalizmi 'alışkanlıkların yönettiği bulmaca çözme faaliyeti'nde ne ölçüde değişim göstermiştir? Görülen o ki, çok az şey değişmiştir. Metodolojik kusurları ne olursa olsun, anaakım ekonomi anlayışı kesinlikle değişmeyen bir yöneme, Lazear'ın (2000) altını çizdiği üç ayırt edici bilimsel unsura bağlı kalmıştır: Özel tür bir metodolojik bireycilik olan yarar maksimizasyona, düzenleyici bir kavram olarak dengeye ve verimlilik değerlendirmelerine bağlı bir yöntem. Ayrıca, teknik aygıt ile ilgili tekniklerin yapısı üretim ve yarar işlevlerinin hemen tanınabilir olmasından kaynaklanan nedenlerle olsa olsa biraz daha sofistike ve yoğun hale gelmiştir.

Üçüncü olarak, önceki noktalardan hiç biri (ekonomide) paradigmanın ne olduğu konusunda ve ekonomi emperyalizminin bugünkü aşamasının bir paradigma değişikliği sunup sunmadığı ya da bir paradigma değişikliği olarak anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda bizi doğrudan aydınlatmıyor. Bu bakımdan, Kuhn'un kendisinin kullandığı paradigma kavramının çok anlamlı olduğuna dikkat çektiği için en sık olarak Masterman'ın katkısına atıfta bulunulduğunu burada belirtmek gerekir. Masterman'ın Kuhn'un terimi en az iki farklı biçimde kullandığını ortaya çıkardığına inanılmaktadır. Oysa Masterman, bunları üç geniş tipe ayırır: Sosyolojik, metafiziksel ve yapı. Bunlardan son ikisi, sırasıyla, literatürde bulunan daha önceden ele alınmış ayırma karşılık gelmektedir. Birisi bizzat Kuhn'un kendisi tarafından önerilmiştir: Dünya görüşü veya 'bilimsel çerçeve' olarak paradigma ile örnek olarak paradigma. Burada, ekonomi emperyalizminin ayırt edici özelliği ortaya çıkmaktadır. Masterman (1970: 70) 'yapı paradigmasını' 'insan ürünü' olarak anılmaktadır:

Çünkü bulmacaları ancak insan eliyle çözebilirsiniz.

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

Normal bilim olarak bulmaca çözmekle, ekonomi emperyalizmi ile bağlantılı insan ürününü açıklığa kavuşturmak zor değildir. Bu, eşit olmayan bilgi kavramı ve bunun pazar ve pazar dışı sonuçlar üzerinde -ki önemidir. Gerçekte, insan ürünü örneği harika bir örnektir: Akerlof'un (1970) açıkça ifade ettiği gibi, 'limon' ya da ikinci el otomobil pazarı¹⁵. Bu, bazı bulmacaları çözmektedir: Bireylerden en iyi şekilde yararlanılmasına ve pazarın açılması için dış kaynaklı hiçbir engel bulunmamasına rağmen pazarın neden mükemmel çalışmayabileceği. Üç olası sonuç vardır: Pazarlar açılır fakat Pareto-verimsiz bir şekilde (fiyatta anlaşamayan alıcılar ve satıcılar vardır), pazarlar açılmaz (pazarda küçük olanların fiyatı kendi lehlerine değiştirme dürtüleri yoktur), ya da hiç pazar yoktur (örneğin, moral tehlike ya da ters seçim nedeniyle).

Akerlof'un ardından, bilgi-kuramsal ekonomi, farklı türdeki bilgi eşitsizliklerinin artması ve bunların aynı şekilde farklı pazarlara uygulanması ile yol kat etmiştir. Zihninde fen bilimleri olsa da, Masterman (1970:70) şaşılacak derecede ve farkında olmadan, ekonomi içindeki son gelişmelerden endişe duymaktadır. Çünkü ekonomistler eşit olmayan bilgi uygulamalarını bulup ortaya çıkarmışlardır:¹⁶

Normal-bilimsel bir bulmacanın paradigma ile sağlanan bir çözümünü her zaman vardır, ancak bu çözümü bulmak yaratıcılık ve beceri gerektirir.

Dahası Chase in ifade ettiği gibi, bir paradigma yeni bir analitik alanı da doldurur:

Yeni bir örnek paradigmanın bir bilim adamları topluluğu tarafından kabulü yerini alacağı bilimin genellikle yeniden tanımını gerektirir...bazı eski sorunlar bir başka bilime havale edilebilir ya da tamamen 'bilim dışı' olarak ilan edilebilir. Öte yandan, daha önceden var olmayanlar ya da önemsiz olanlar...bilimsel kazanımın ilk özgün modelleri haline gelebilirler. (1983:816)

Ekonomi emperyalizminin durumunda, ekonomi biliminin daha geniş bir tanımı söz konusudur. Çünkü bu sadece pazarın yetersizliklerini açıklama meselesi değil, aynı zamanda bu yetersizliklere pazar dışından gelen tepkiler meselesidir de. Masterman a göre, bir paradigma bir örneğin (A) alınması, bu örneğe uygun öteki uygulamaların (B) bulunması ile kurulur. Analoji yoluyla, B, A gibi olur. Bu tamamen ekonomi emperyalizminin özelliğini yansıtır. Çünkü ekonomik ve sosyal analizler, sırasıyla pazarın yetersizliklerine ve bu yetersizliklere pazar dışından gelen tepkilere indirgenmektedir. Limon ya da ikinci el oto pazarından

yola çıkılarak bütün bir ekonomik ve sosyal kuram alanının önü açılmaktadır!

İlginç olan şu ki, Masterman (1970)a göre, bir paradigma ile ilişkilendirilen örnek, paradigmanın dünyaya bakışından ya da metafizik ögesinden daha önemlidir ve bu, görüldüğü kadarıyla, bilgi-kuramsal ekonomiyle ilişkilendirilen 'bilimsel çerçeve'den doğmaktadır. Yeni bilgi-kuramsal ekonomi daha öncekinden nasıl ayrılmaktadır? Bu ekonomi ayrılık noktası olarak tam rekabet dengesini almaktadır. Yetersiz pazarlar ve yetersiz bilgi randıman düşüklüklerine yol açmakta ve bu da pazar dışı tepkileri doğurmaktadır (bunlar doğru pazar eksiklikleri olsun ya da olmasın.) Bir başka deyişle, yeni yaklaşımın vizyonu, çok açık bir biçimde mikro kuruluşlardır. Gelişme ekonomisi konusunda, örneğin, Stiglitz ve Hoff (1999)a göre: ¹⁷

Tarihi, kurumları ve farklı değerlendirmeleri terk etmekle neoklasik ekonomi gelişme ekonomisinin özünü terk ediyordu. Modern ekonomik kurama göre, temel olan şeyler {kaynaklar, teknoloji ve tercihler} yalnızca ... ekonomik sonuçların belirleyicileri değildir ... hükümet başarısızlıkları olmasa bile, pazardaki başarısızlıklar, özellikle daha az gelişmiş ülkelerde geniş kapsamlı olur.

Dahası, tarihin örnek bir kazası ve çok yönlü dengeler olarak Kara Vebaya (bugünkü AIDS gibi?) rasgele bir gönderme ile, 'gelişmiş ve daha az gelişmiş ülkelerin' neden 'farklı üretim fonksiyonları olduğu' temel sorusuna bir açıklama getirilmektedir:

Önemle belirtmek gerekir ki, tarihteki kazalar sorun yaratır...kısmen temsilciler arasındaki kapsamlı tümleyiciler nedeniyle...ve kısmen de görevini yapamayan bir dizi kurum ve geçmişteki davranışların ekonominin ille de rayından çıkmasını gerektirmeyen bir Nash dengesi oluşturabileceği için.

Bu betimleme, paradigmanın evrimleşen bir bilimsel çerçeve tarafından nasıl meydana getirildikleri ve bu çerçeveye nasıl dönüştürüldükleri konusunda Kuhn'un (1970b) bizzat kendi anlayışının ideal bir betimlemesi gibi görünmektedir. Üretim işlevleri ve Nash dengeleri ilk örnek olan simgesel genellemeler vardır. 'Modern ekonomik kuram'ın metafizik içeriği 'başarısızlıklardan' biridir; 'neoklasik ekonomi'nin ideal, tam rekabetçi dünyasının karşısında pazar, hükümet ya da tersi. Bir paradigma içindeki değerler iki türdür: Tahminlerle ve bulmaca formülasyonu ile ilgili olanlar ve tutarlılık, kabul edilebilirlik ile ilintili olanlar. Yeni yaklaşıma göre hem ekonometriks hem de bireylerden en

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

iyi şekilde yararlanma yöntemi konusunda eskiye ortak bir güven vardır, fakat bulmacalar, dışarıdan empoze edilen kısıtlamalar nedeniyle pazarın mükemmellikten nasıl koptuğundan çok nasıl olup da eksik çalıştığı konusundadır.

Masterman (1970) tarafından tanımlanan paradigmanın anlamının üçüncü geniş kategorisi, metafizik (dünya görüşü) ya da yapı (örnek)nin tersine sosyolojik kategoridir. Bu kategori bilim adamları topluluğuna ve onların ortak uygulamalarına gönderme yapmaktadır. Kuhn (1970b), geçmişe bakarak paradigmanın ve bilimsel topluluğun kimin ne yapacağı konusunda tanımsal bir kısır döngü oluşturduğunu kavrasa, analitik ve açıklayıcı başlangıç noktası olarak bu ortak uygulamaları alacağını itiraf etmektedir. Paradoksal bir biçimde, yeni yaklaşım, kendisini yerini almaya çalıştığı tam rekabet modelinden daha az dogmatik olarak sunmasına rağmen, bir disiplin olarak, ekonominin alternatiflere daha fazla hoşgörüsüz hale geldiği entelektüel bir iklimde başarılı olmuştur. Radikal siyasal ekonomi büyük oranda tüketilmiştir ve tüketmediği yerlerde de, ortodoksluğun modelleme ve istatistiksel teknikleri, mesleğe girmede, diğer hemen her şeyi dışlamada bir koşul olarak giderek zorunlu olmaktadır. Blaug (1998a:12)un *Economic Journal*'ın eski baş editörü John Heyden aktardığına göre, uygun olmayan materyalin kullanılması bir yazar tarafından gözlemlenen yapay gerçekler ve önemli ekonomik sorunlara değinmek yerine zeka oyunları ile kurgulamaya dayalı bir basın oyunu söz konusudur. Blaug'un kendisi şöyle düşünmektedir:

Bu durumdan sıyrılıp sıyrılamayacağım konusunda son derece karamsarıım. Galiba bir lokomotif yarattık. Bu, ekonomi mesleğinin sosyolojisidir. Durdurulması son derece güç olan bir canavar yarat - tık. (1998b)

Blaug (1998a:11), seçkin yüksek lisans ekonomi öğrencileri tarafından gerçek dünyaya ilgi gösterilmediği yönündeki bir araştırma sonucundan da alıntı yapmaktadır. Bu öğrenciler becerilerini ekonometri ve matematik ekonomisi yönünde geliştirmektedirler¹⁸. Özellikle çarpıcı olan, eğitimin ve akran araştırmasının kaynağı olarak ekonominin Amerikanlaştırılmasıdır¹⁹. Nitekim kuram, bir bireysel tercih meselesi olmaktan çıkmıştır; Kuhn'a (1970a:238) göre, 'bilimsel grubun doğasını izlemekte, önemseddiği, hoşgörü gösterdiği ve küçümsediği şeyleri bulup ortaya çıkarmaktadır. Yine Kuhn'a göre (1970b:191), zımni bilgi başrolü oynamakta; bu mesleğin üyeleri 'bilim yapmak için gerekli kuralları edinmek yerine bilim yaparak bilgi sahibi olmaktadırlar'. Çağ -

daş ekonomide ekonometri üzerinde fazla durulmasına rağmen, genel olmak dışında herhangi bir konuda kuram ile gerçek dünya arasında diyalog kurulmasını sağladığı yönünde ciddi kuşkuvar olması gerekir. (Şarta bağlı) birleşmeyi sınamak ve bunların ekonomik performans üzerindeki etkisini değerlendirmek için mümkün olduğunca çok sayıda değişkeni ele almayı içeren yeni büyüme kuramı ve buna karşılık gelen metodoloji için örneğin, Barro-tarzı geri çekilmeler bu konuya açıklık getirmektedir.²⁰

Garnett'in de (1999) gözlemlediği gibi, ana akım ekonomi anlayışının sürekli olarak ve dogmatik bir biçimde kendi bilimsel statüsünü ve öteki ekonomik söylem biçimlerine üstünlüğünü yeniden gündeme getirdiği, bu yüzden de mesleğin tanımına; giriş koşulları ve istihdam, prestij, mali destek ve entelektüel bağımsızlık ile ilgili çıkarlarına bir takım sınırlar çizdiği konusunda çok az bir kuşku olabilir. Ancak, bir disiplin olarak, yeni bilgi-kuramsal ekonominin ışığında, kendi artırılmış kapasitesinden daha ileride olan öteki disiplinlerden sözüm ona daha üstün olan bir bilim niye geliştirme ihtiyacı duysun ki? Disiplinin ve bu disiplinin taraf tarhlarının mevcut dinamiğinde belli bir olgunlaşmanın olduğunu söylemek mümkündür. Öncelikle, mesleğin entelektüel öncü koluna girme koşullarının teknik olarak beklentisinin son derece yüksek olduğuna dikkat ediniz. Matematiksel ve istatistiksel yetkinlik derecesi artırılırken, bu duruma uymayan mevcut meslek adamları kendilerini şu ya da bu ölçüde marjinalleşmiş bulmuşlardır. Öte yandan, yeni eğitim almış akademik ekonomistler mevcut tekniklere büyük oranda uyum sağlamışlardır ve sayıları artmaktadır. Rasgele yapılan gözlemlerde ve meslektaşlarla yapılan tartışmalarda, 'Amerikan eğitimi almış' kariyer sahibi ekonomist kıtlığı yoktur artık.

İkinci olarak, eser yayımlamanın ve doktora yapmanın yeterli olmadığı, bir dünyada, bu alana yeni girenler yeteneklerini yeni çıkan dergilerde ortaya koyma ve böylelikle bir dereceye kadar doyum sağlama ihtiyacı duyarlar. Ancak, burada çok önemli bir entelektüel etken söz konusudur. Yeni bilgi-kuramsal yaklaşımı önemseyen analitik ve teknik ilkeler yetkinlik istemektedir, ama bir kez işe başlandığında bu ilkelerin alanla ve ekonomik uygulama ile sınırlı olduğu görülür. Pazar yetersizlikleri birbirini izler. İster halen yetkin olanların entelektüel can sıkıntıları nedeniyle (Bir pazar daha, bir teknikte bir değişiklik daha) olsun, ister yetkinleşmek isteyenlerin yeni yollar aramaları nedeniyle olsun, öteki sosyal bilimler, bu becerilerin sergilenebileceği bakir bir alan sağlamaktadır. Aksi takdirde beceriler, hızla inişe geçen marjinal bir verimli-

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

liğe dönüşecektir! Gerçi neoliberalizm ekonominin ölümüdür, çünkü pazar mükemmel çalışırsa, bu alanda inceleme yapmaya da gerek kalmaz. Tam tersine, pazanın yetersizliği, bilgi-kuramsal yaklaşım, disiplini canlı tutmaktadır; ama daha da ezoterik modellere bel bağlayarak ve en önemlisi, potansiyel rezervinde pazar dışı uygulamalara yönelerek yoğunlaşan teknik erdemliliğin zararına olarak.

Üçüncü olarak, akademik dünya, araştırmalarında genellikle büyük oranda dış sermaye desteğine bağımlıdır. İç, muhasebe, pazarlama ve finans alanındaki meslektaşları ile karşılaştırıldığında akademik ekonomistler, özel sektörün gereksinimlerini karşılamak için genellikle uygun değildirler. Karşılayabildikleri yerlerde ise, özel sektörde kazandıkları ödülleri, akademik dünyadakine göre kat be kat fazladır. Öte yandan ekonomistler, kamu yararına dönük araştırmalara katılma konusunda pek de istekli değildirler. Bunun en büyük nedeni somut dünyanın dışında olmalarıdır. Ekonomik araştırmalara vakıf desteği konusundaki çalışmaları Balakrishnan ve Grown (1999: 135) un ortaya çıkardıkları gibi:

Örneğin, Ford Vakfı sosyal bilimde ve sağlıkta çok disiplinli üniversite programlarına maddi destek sağladığında, ekonomistleri bu çabaya katılmaya ikna etmenin olanaksız olduğunu gördü. Benzer bir biçimde, MacArthur Fonu, küresel çevre değişikliğinin insani boyutları konusunda çok disiplinli bir araştırma yarışmasına sponsorluk ettiğinde ekonomistler araştırma takımları arasında genellikle yoktular.

Ne var ki, ekonomistlerin bu yokluğunu eleştiren Balakrishnan ve Grown, 'bu ilişkiyi yeniden incelemek ve yeniden müzakere etmek için yeni açılımlar sağlayan hayırseverlik ile ekonomideki son gelişmeler'den umutlanmaktadırlar. Özellikle 'kamu hizmetleri, işgücü pazarları, kredi pazarları, sigorta pazarları ve Üçüncü Dünya tarımı gibi çok çeşitli ortamlardaki eşit olmayan bilgi nedeniyle ortaya çıkan sorunlara ve bilgi ekonomisine olan yoğun ilgiye' (1999: 124-5) gönderme yapmaktadırlar. Nitekim, entelektüel, mesleki ve kişisel zorunluluklar, pazarın pazar dışına uzanana yetersizlikleri paradigmasını takviye etmek üzere ekonomi emperyalizminin dışa doğru harekete geçirilmesinde etkili olmuşlardır. Bu durum, iç bulmak için (yaşmaya), yayınlara ve bağışlara göz yummaktadır!

4. Paradigma Değişikliği mi?

Kısaca, ekonomi içinde pazanın (bilgi) yetersizliklerine mikro ve makro düzeylerde vurgu yapan, yaygın neoklasik metodoloji ile sıkı sıkıya ke-

netlenmiş, ekonomik olanın yanı sıra ekonomik olmayana da seslenen yeni bir paradigmanın varlığını tartışmaya açmak mümkün görünmektedir. Ne var ki, bir paradigmayı karakterize etmenin çok çeşitli yolları olduğu için, o paradigmayı yeni yaklaşıma çeşitli biçimlerde uydurula-bilmesi pek de şaşırtıcı değildir. Ancak, Kuhn üzerine yapılan tartışma-da paradigmlar arasında değişiklik olup olmadığı ve değişikliklerin nasıl meydana geldiği daha problematik hale gelmiştir. Toulmin (1972:107) şunu önermektedir:

Bilimsel devrim kuramı, nitekim, paradigmlar kuramından oldukça bağımsızdır. Bu, 'paradigma' teriminden çok 'Kuhn'un analizinin ayrıt edici' özelliğidir.

Bilimsel devrim için, Kuhn'un standart bir anlatımı, normal bilimin bir meselesi olarak problemleri ortaya atmada ve çözmeye bir paradig-manın verimliliğine işaret etmek olurdu. Ancak, paradigmanın içinde barındırmakta yetersiz olduğu ampirik ve kuramsal farklılıklar yaratma-da da olumsuz bir yanı vardır. Bunlar sayı ya da ağırlık olarak bir kez ölçüyü aşılar mı eskinin farklılıklarını ortadan kaldırabilecek kapasite-de yeni bir paradigmayı ortaya çıkartacak potansiyelleri yaratırlar. Bir başka deyişle, devrimci bir değişim paradigmlar arasında bir değişik-liğe yol açana kadar, normal bilim, azar azar artan değişimler yoluyla belli bir paradigma içinde ilerlemesini sürdürür.

Paradigmlar arasındaki değişikliği anlamaya yönelik bu çerçeve, yalnızca sosyal bilim adına değil, bilim adına büyük bir eleştiriye maruz kalmıştır. Öncelikle, paradigmlar arasındaki farkın içerikte o kadar da keskin olmadığı gözlenmiştir. Toulmin (1972: 105-6) in ifade ettiği gibi:²¹

Paradigma değişikliklerinin tam olgunlaşmış bir tanıma oturacak şekilde asla tamam olmadığı gerçeği ile yüzleşmek zorundayız; rakip paradigmlar gerçekte kesinlikle bütünüyle alternatif dünya görüş-lerine denk düşmezler; bilimin kuramsal düzeyindeki entelektüel süreksizlikler metodolojik düzeydeki daha derin önemli süreklilikleri gizlerler.

Ekonomiye yeni yaklaşımın ortaya çıkması bu yaklaşımın yalnızca bil-gisel yetersizlikleri gündeme getirerek ve uygulama alanını ekonomi dışına genişleterek eski ile olan bağını koparması yönünden bu kesin-likle doğrudur. İkinci olarak, paradigmlar arasındaki kopmanın çok daha az etkili olduğu ileri sürülmektedir. Bu kopma, azar azar artan bir değişim ve özeleştiri yoluyla işleyen bütün bir değişim ile birlikte nor-mal ve devrimci bilim arasındaki ayrımı gündeme getirmiştir. Bronfen-

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

brenner in ekonomi adına gözlediği gibi:

Önemli ilerlemeler, var olan paradigmaları herhangi bir şekilde reddetmeksizin büyük katkı sağladılar. (1971:150)

Yine, bu tür kuşkular yeni yaklaşımın ortaya çıkışını tanımlarken de söz konusudur. Bu, yeni yaklaşımın özellikle eski yaklaşımın metodolojisine sınırlı ölçüde meydan okuması yönünden böyledir. Hem dış görünüş olarak hem de aralarındaki açıklık nedeniyle paradigmalar arasındaki şiddetli kırılmaya Kuhn'un yaklaşımı iki önemli özelliğe dayanmaktadır. Bir yandan aynı olguların ampirik gözlemi farklı farklı yorumlanacaktır. Diğer yandan, kuramı yargılama ölçütleri aynı zamanda bütün paradigmalarda birbirine zıt olacaktır. Kuhn, Popper'e eleştirel yaklaşır: ²²

O ve onu izleyenler, daha geleneksel bilim felsefecileri ile birlikte şu tahmini paylaşırlar ki, kuram tercihi sorunu semantik olarak nötr tekniklerle çözülebilir... nitekim, rasyonellik ölçütleri yalnızca mantıktan ve dilbilimsel sözdiziminden ... [ve] nötr gözlem raporlarına elverişli bir söz dağarcığının varlığından türerler. (1970a: 234)

Kısaca, hem gözlemi hem de kuram tercihinin paradigma belirlemektir. Kuhn hem gözlemin ve hem de ölçütlerin farklı paradigmalar tarafından kabul edilebileceğine aldırmamakla eleştirilirken, yeni yaklaşım bu bakımdan eski ile özdeş görünmektedir.

Bu bölümde dile getirilen eleştirilere (Paradigmalar arasındaki ve normal bilim ile devrimci bilim arasındaki ayrımlar yeterince keskin değildir) Kuhn'un yanıtı, devrimci bilimin genellikle sanılandan kesinlikle daha yaygın olduğunu iddia etmek olmuştur. Bu, sonuçta, Toulmin'i (1972:117) şu sonuca götürür: Bütün bir kuramsal değişiklik potansiyel olarak devrimci hale geldiği için, 'yaptığı en son yorumda Kuhn'un bilimsel devrime getirdiği açıklama, mantıksal bir genel doğru fikrine dayanır ve -böyle olmak sıfatıyla- artık kesinlikle bir kavramsal değişiklik kuramı değildir.' Muhtemelen, böyle bir görev beklentisi içinde, normal bilime karşı devrimci bilimin sıklıkla tekrarlanışını yorumladıktan sonra Kuhn (1970:252), şunu ileri sürer: 'Sorunun özü şu ki, normal mi yoksa devrimci mi? sorusunu yanıtlarken bir kimsenin öncelikle kimin için?' sorusunu sorması gerekir. ²³

Bu, özellikle ekonomi emperyalizmi ile ilgilidir. Önceki tartışma noktalarının çıkış kaynağının çoğu, kavram doğru olarak kabul edilebilse bile, ekonomi içindeki Kuhn devrimi ile sınırlıdır²⁴. Bunun böyle olmasının nedeni, kendi içinden türetilmiş ve bilgi eşitsizlikleri ile ilişkilendirilmiş

olsalar bile, pazarın yetersizliklerinin ana akım ekonomik görüş için yeni olmaktan uzak olmasıdır. Ne var ki, yeni yaklaşımın önemi ekonomi üzerindeki etkisinden kaynaklanmamaktadır. Öteki sosyal bilimlerdeki etkisi nedeniyle daha önemlidir; rasyonel bir metodolojinin varlığını pekiştirmekte ve/veya sosyal olanı bilgiye dayalı pazar yetersizliklerinin sonuçlarına indirgemektedir.

5. Kayıp Paradigma mı?

İlk iki bölüm bir paradigmayı diğerinden neyin ayırdığı ve paradigmalar arasındaki değişikliklerin nasıl meydana geldiği üzerinde yoğunlaştı. Bu bölüm bu değişikliklerin neden meydana geldiği konusuyla ilgilidir. Var olan bir paradigmanın yol açtığı bireysel ve mesleki ataletin üstesinden gelme ihtiyacına ve bu ataletin görünüşte yeni ortaya çıkan bir paradigma²⁵ ile uyuşmayan bilim adamları topluluğu ile bağlantısına biraz olsun dikkat çekilmiştir. Ancak, bu durumun tartışılması gerekir. Çünkü, aksi taktirde, hiçbir entelektüel değişim olmayacağı gibi değişimin yönü de saptanamaz²⁶. Literatürde kesin olan iki açıklayıcı unsur daha vardır: Entelektüel değişimde sırasıyla görececi ya da saltıkçı yaklaşımlar olarak anlaşılan dış ve iç faktörlerin rolü²⁷. Saltıkçı durum, entelektüel değişimin disiplinin bizatihi kendisinin iç mantığından çıktığına inanır²⁸. Yeni bilgi-kuramsal yaklaşımda, bir tepki olarak harekete geçen iç kaynağı tanımlamak zor değildir. Yeni klasik ekonominin doğuşu ve bu ekonominin rasyonel beklentilere ve mükemmel pazar açılımına ilişkin tahminleri ile ekonomideki düzensiz değişimler, tamamen tesadüfler ve beklenmedik şoklar ile açıklanıyordu. Hükümetin müdahalesinden de sonuç çıkmaz, çünkü hükümet müdahaleleri mevcut bilgiyi ve ekonomi modellerini en iyi şekilde hayata geçirecek unsurlar tarafından nötralize edilecektir. Yeni mikro kuruluşların yeni klasik ekonominin iki önemli beklentisini aylık noktası olarak almaları pek de şaşırtıcı değildir. Bir yandan bilgi, unsurlar arasında eşit değildir (yeni klasik ekonomi tarafından bir ekonomik unsur olan hükümetin sonuçları bir sürpriz ya da beklenmedik bir politika paketi ile etkileyebileceği şeklinde ters yönde anlaşılan bir nokta). Öte yandan bu, daha önceki mikro ekonomilerde beklenenin tersine, pazarların neden mükemmel bir şekilde açılmayacağını açıklamak için kullanılabilir.²⁹

Geriye, deyim yerindeyse, ekonomik düşünce tarihi kalmaktadır. Ancak, yeni yaklaşımın doğuşu, saltıkçı kavramlarla bile, iki uyumsuzluk ya da özel nitelik tarafından belirlenir. Birincisi, açıkça, yeni klasik ekonomi-

den, yani Keynesçilikten önceki paradigmayı iyileştirmeyi önüne amaç olarak koydu. Ne var ki, bunu yapabilmek için paradigmayı mikro temelleri üzerinde yeniden inşa etmesi; daha önceden saptanmış fiyat modellerini (Keynes'in yeniden değerlendirme ya da dengesizlik (yeniden) yorumu) fiyatların neden sabit olabileceğine bir açıklama getirerek tamamlaması gerekiyordu. İkincisi, pazarın yetersizliklerine pazar dışı tepki olarak ekonomik olmayı başlatmakla ekonomi emperyalizminin yeni bir evresinin ortaya çıkmasına öncülük etti. Ayrıca, daha önce de değinildiği gibi, disiplin içindeki gelişmeler ya alternatif yaklaşımların dışlanması ya da bu yaklaşımların kendi terimlerine dahil edilmesi (Özellikle radikal siyasal ekonomi ile ilgili terimler) ile ilişkilendirildi.

Bütün bu olup biteni açıklamak görececi yaklaşıma (entelektüel gelişmelerin dış çevredeki sosyo-ekonomik koşullar tarafından nasıl etkilendiğine) bir miktar yönelmeyi gerektirmektedir. Yeni klasik ekonominin ortaya çıkışı, büyük oranda neo-liberalizmin ortaya çıkışı ve devletin hem kötü hem de gereğinden fazla büyük olduğu fikri ile bağlantılıdır. Pazarın mümkün olan her yerde hakim olmasına izin verilmeli; dünyayı tam rekabet sanal imajı ile biçimlendirmenin yolları aranmalı³⁰; ve tabii, pazar dışı mümkün olduğunca pazarmış gibi anlaşılmalıdır. Gary Becker, ekonomik analizinde bunu önermektedir. Sosyalist ekonomilerin çöküşü ile yeni yaklaşım daha makbul ve ilerlemeci bir alternatif olarak başıyla gündeme getirildi; sosyalist planlama ile neoliberalizm arasına bir hat çizildi ve pazarın yetersizlikleri ve pazar dışının buna tepkileri biçiminde sanal bir dünya oluşturuldu.

Ne var ki ekonomi emperyalizminin, ekonomi disiplini dışında başarı kazanabilmesi için öteki disiplinlere saldırması gerekiyordu. Öncelikle, neoliberalizmin uyanışı ile sosyal bilimlerde şöyle ya da böyle yer edinmiş bulunan rasyonel seçim yaklaşımlarından farklı olarak, sömürge kuran ekonomi için iki temel engel ortaya çıkmıştır. Bu engellerden biri bir ölçüye kadar aşılmıştır. Bu, ekonominin sosyal, yapısal, kurumsal, alışılmış olanı veri veya hatta irasyonel olarak görme ihtiyacı olmuştur. Devam eden metodolojik bireysellik temeline rağmen, bu artık böyle değildir; sosyal olan pazara ve bilgi yetersizliklerine daha uzun vadeli rasyonel bir tepki olarak açıklanabilmektedir. İkinci engel, neoliberalizmin ortaya çıkardığı başa çıkılması imkansız ve büyük önem taşıyan serbestliktir. Postmodernizm, şeyleri anlamlandırırken sosyal (ve bireysel) anlamı yapılandırmaya büyük önem vermiştir. Daha da fazlası, öznellik, sosyal (yeniden) yapılandırma ve sosyal yapıyı bozma ile ilgili maddi süreçlerin yakından incelenmesini dışlamıştır. Ekonomi, gelenek-

sel olarak, nesnelere kendi yararını, girdiler, üretim, vb. alanında sorunsal görmeyerek hemen benimseme yoluna girmektedir. Postmodernist sosyal bilim ve ekonomi, birbirlerine taban tabana zıttırlar. Ne var ki, sosyal bilimlerde artık postmodernizmden bir şekilde geri çekilme ve ekonomik etkenler de dahil yeniden maddi olana odaklanma arzusu vardır. Günümüzde tarih, kurumlar ve geleneklerin sorun oluşturduğunu iddia edebilen ana akım ekonomi anlayışı, alternatif disiplinler açısından süregelen gizli metodolojik yetersizlikleri olmasına rağmen, öteki sosyal bilimlerde ilerleme kaydetmiştir.

5. Sonuç

Başlangıçta ifade edildiği gibi, burada amaç, Kuhn'u ne ekonomi emperyalizmi ile ilişkilendirmek ne de Kuhn'un bilimsel değişmeye ilişkin kavramlarını yeniden gündeme getirmektir. Tam tersine, bu yazı paradigmalardan bir arada var oluşları, paradigmalardan normal ve devrimci bilim arasında keskin farklılıklar olmayışı ve her ikisinin de paradigmalarda ortak olan analizleri değerlendirme ölçütleri ve gözlem (ya da ampirik çalışma) kapasitesi konularında Kuhn'a yönelik daha önce yapılan eleştirileri pekiştirmiştir. Ne var ki, Kuhn'un önemi, daha önce olduğu gibi şimdi de, bilimi temelde bizatihi kendi doğruluk ya da kusursuzluk standardı tarafından yönetilmeyen sosyal bir topluluk yapısı olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Gerçekte bu yazının vermek istediği ana mesaj, yeni yaklaşımla ekonomi içinde çok küçük değişikliklerin meydana geldiğidir. Örnekler bakıldığında yetersiz bilginin karşısına tam rekabetin getirildiği görülür. Bilimsel çerçeve için pazara ulaşmanın önündeki ekonomik ve sosyal engeller nedeniyle, tam rekabetten sapmanın karşısına dünya görüşü olarak yetersiz bilgi ve buna pazar dışı tepkiler temeline dayalı pazar sonuçları getirilmiştir. Büyük oranda, alternatiflerin tamamen dışlanması ve mesleğin teknik standart beklentisinin daha da artması dışında her şey ayındır.

Ne var ki, böyle sınırlı bir temelde, ekonomi emperyalizmi daha önce görülmedik ölçüde başarılı olmaktadır. (Ekonomi) disiplini içinde ve çevresinde ortaya çıkan bütün yeni alanlara rağmen, bir abartı olarak görülmesin diye, eski yaklaşımın tilsimi olan insan sermayesinin etki alanını, başlangıçta çekingen davranışa da, sosyal bilimlerde nasıl genişlettiğini teslim etmek gerekir. Aynı şey şimdi de sosyal sermayede olmaktadır. 1990'larda sosyal bilimlerde kendisine en çok atıfta bulunulmasıyla ünlenen Robert Putnam Fine (2001a, Bölüm 6) bu konuda başı

çekmektedir. Sosyal sermayenin ekonomistlerin saf ya da temel bir ürünü olduğunu iddia ediyor değildir. Ne var ki, ekonomi dışını kapsamı içine aldığı için sosyal sermaye ekonomistler tarafından ele geçirilmeye açıktır. Yoksa, sivil toplumun, kurumların, geleneklerin ve değerlerin ya da önemli başka ne varsa onların önemli olduklarını ve ekonomistler tarafından göz ardı edildiklerini iddia ederken ekonomiden uzak durabilmek için sosyal sermaye ekonomi dışından gelenlerce kullanılır. Ama artık bu durum söz konusu değildir ve hemen hemen bütün sosyal sermaye analizi, sosyal sermayenin kendisi sosyal teoriyi alıp yeni bir imajla kendisine mal ederken bile, sömürge kuran ekonomi tarafından ele geçirilmekte ve yeniden yorumlanmaktadır.

Kısaca, ekonomi, Roma İmparatorluğunda olduğu gibidir; içeriden entelektüel çürüme içinde olmasına rağmen yayılmaya devam etmektedir. Bu durumda, bizler yalnızca ekonomi emperyalizminin barbarlığı ile değil, aynı zamanda, daha yapıcı bir deyişle, siyasal ekonomiyi sosyal bilimlerin merkezi bir parçası olarak restore etme görevi ile de karşı karşıyayız. Bu, önce marjinalci devrim tarafından, sonra da postmodernizmin aşırı uçundakiler tarafından devre dışı bırakıldı. Bir kez daha başarılı olma potansiyeline artık sahiptir. Hem genelde kapitalizmin ve hem de onun çağdaş karakterinin öncelikle tam olarak anlaşılmasıyla ele geçirilmesi gereken bir fırsattır bu.

Çeviren: Hüseyin Akın

* Bu yazı İngiliz Ekonomik ve Sosyal Araştırma Konseyinden (ESRC) Ekonomide Yeni Devrim ve Sosyal Bilimlere Etkisini araştırmak için R000271046 sayılı Araştırma Bursunu aldığım sırada yazıldı. İlk şekli ile Ankarada, Eylül 2000de gerçekleştirilen ODTÜ İktisat Kongresinde sunuldu. Eleştirilerini dile getirmiş olanlara teşekkürler.

Notlar

1) de Vroey (1975), örneğin, hatırladığım kadanyla, ekonomik düşünce tarihi tartışmasında Kuhn'un nasıl etkileyici duruma geldiğini gözlemlemektedir. Ancak, ben bu yazıyı hazırlarken, ekonomi alanında yayın yapan dergilerde Kuhn'un etkisinin çok az olduğunu gördüm.

2) Kuhn'un sosyal bilimlere uygulanması konusunda bkz. Gutting (ed)

(1980). Kuhn'un ekonomiye uygulanmasını da Khalil (1987) incelemektedir. Ayrıca bkz. Gordon (1965), Coats (1969), Bronfenbrenner (1971), Kunin ve Weaver (1971), Karsten (1973), Ward (1972), Stanfield (1974), de Vroey (1975), Blaug (1975), Chase (1983), Dow (1985) ve Dow ile tartışmasında Argrou (1992 ve 1994).

3) Kuşku yok ki, son cümlelerin kanıtı ondan önceki cümlelerdir ve o cümlelerde klasikler son derece yanlış anlatılmaktadır. Normal bilim olarak ekonomi, ekonomik düşünce tarihini çarpıtıldığı gibi ekonomik gerçekleri de çarpıtmaktadır. Bkz çağdaş ekonomiye devam eden ilgi konusunda Smith'i "görece serbest pazar"a ilişkin ekonomik, siyasal ve ideolojik gerçeklerle yüzleşmede başarısız olmakla suçlayan Parelman (2000). Coats'un (1969), Kuhn'u ekonomiye ilk uygulayan kişinin Gordon olduğunu sandığına dikkatinizi çekerim.

4) Hem genel tartışmalar hem de özel örnek olay incelemeleri için bkz. Fine (1997, 1998a ve b, 1999a ve b, 2000a-h ve 2001a-c) ve Bowden ve Offer (1994, 1996 ve 1999)'la tartışmasında Fine (1999d), Thompson (1997 ve 1999)'la tartışmasında Fine (1999c) ve Zelizer (2000)'le tartışmalarında Fine ve Lapavitsas (2000). Ana akımın bizzat kendisinden kanıt için bkz. Becker (1999) ve Lazear (2000). İkisi de ekonomik emperyalizme ve ekonomiyi metropole, öteki sosyal bilimlere ise banliyöye benzetmeyi tercih eden Olson ile Kähkönen (2000)'e gönderme yapmaktadırlar. Ayrıca, bkz. Nobel Laureates Becker, Stigler ve Buchanan'ın övgülerini kazanan Frey (1999). Ben, öteki sosyal bilimlerin sömürgeleştirilmesi kavramının yanı sıra ekonomik emperyalizm yerine ekonomi emperyalizmi terimini tercih ediyorum. Ekonomik emperyalizm terimi, gerçek hayattaki varlığını tamamen reddediyor olsa da, ana akımın onayladığı bir terimdir. Bu konuda bkz. Parelman (2000).

5) Khalil'in gözlemine göre Stigler, Schumpeter, Blaug ve diğerlerinin marjinalci bir devrimin varlığını yadsıdıklarına dikkatinizi çekerim. Ancak, bu konudaki büyük çelişme için bkz. Vroey (1975).

6) Sayfa göndermeleri Suppe'yedir. Ancak, Kuhn'un mükemmel bir özeti ve başlattığı tartışma için ayrıca bkz. Barbour (1980).

7) Ekonomi eğitimi almış olanlar için muhtemelen gereksiz olan ayrıntılar için bkz. 4 numaralı dipnottaki referanslardan herhangi biri.

8) Bu bakımdan Lazear (2000), önde gelen bir derginin ekonominin içinde bulunduğu duruma ayırdığı bir sayısında yayımlanmış önemli bir kaynaktır. Ekonomistlerden normalde duyulması beklenen şeyleri söylemektedir. Lazear'ı eleştirisi için bkz. Fine (2000d).

9) Boylan ve O'Gorman (1995, ss. 27 ve devamı), yüzyılın son çeyreğinde ekonomik metodolojide yaygın olan ve tahrif edilebilir olmaktan umutsuzca kurtulmaya çalışsa da bunu başaramayan bir postpozitivizm dönemine gönderme yapmaktadırlar.

Ekonominin Emperyalizmi Kuhn'cu Bir Devrim midir?

10) Kuhn'un bizzat kendisinin, nesnel ve evrensel ölçütlerin dikkate alınmadığı bir kuram seçiminde, göreciliğin basit ve liberal versiyonunu reddettiğine dikkatinizi çekerim. Çünkü "kuralı doğrulayan istisnayı sağlayan ... bu nedenle de esasen kuram seçiminin rasyonel olmadığı sonucuna varan" (s. 234) Paul Feyerabend'i reddeder. Çünkü Kuhn için kuram seçimi bireysel bir tercih meselesi değildir; "neye değer verdiğini, neye hoşgörü gösterdiğini ve neyi küçümsediğini bulup ortaya çıkaran bilimsel grubun doğası"ndan çıkar (s. 238). Öte yandan, normal bilimde gücü elinde bulunduran çoğunluğun haklı olacağı yönünde kendisine yöneltilen suçlamayı reddeder, ama aynı kararlılıkla, ne iç mantığın ne de dış ölçütlerin (her birinin bir rolü olsa da) kendi başına bilimde neyin geçerli olacağına karar veremeyeceğini tekrarlar. Ayrıca bkz. daha sonraki tartışma.

11) Ekonomistlerin kendilerinin sahte bir imajları olduğunun uzun zamandır bilindiğine ilişkin iddiasına dikkatinizi çekerim. Örneğin, bkz. Blaug (1980), McCloskey (1986) ve Lawson (1977).

12) Ayrıca bkz. Argyrous (1992).

13) Lawson (1997, s. 12) genç ekonomistlere "ekonomide matematik tartışmalarından vebadan kaçır gibi kaçmalarını ve metodolojiyi asla önemsememelerini" öğütlerken Frank Hahn'dan alıntı yapmaktadır.

14) Bu, metodolojinin ana akım ekonomistlerin yumuşak karnı olduğu sonucuna götürmektedir. Alternatif görüş için bkz. Fine (2001c).

15) Daha genel olarak, bkz. Akerlof (1984 ve 1990) ve Fine (2001a, Bölüm 3). Devrimci olan ve olmayan ekonomik emperyalistler olarak Akerlof ve Becker karşılaştırılmaktadır. Oysa Becker, sosyal sermayeyi benimsemekle (Becker, 1996) Akerloftan daha devrimci bir duruma gelmiştir.

16) Ayrıca bkz. Chase (1983, s. 817): Normal bilim son derece üretken bir mekanizmadır. Çünkü kabul edilmiş örnek paradigma bağlamında, yaptığı işe odaklanmıştır ve hedef yönelimlidir. Stiglitz (1994) çarpıcı bir örnek sağlamaktadır. Sosyalizm ekonomisi sorununa bilgi-kuramsal ekonomi perspektifinden bakmakta ve bu konuda yazdığı yüzü aşkın problem çözme konulu makalesinin referansı ile çözüm bulmaktadır. Daha sonra tartışıldığı gibi, gelişme sorunlarını aynı yöntemle çözmeye yönelmiştir.

17) Bu daha önce Stiglitz (1989) tarafından başlatıldı ve Dünya Bankası'nda Baş Ekonomist olarak Washington-sonrası uzlaşmayı başlatması ile formüle edildi (Stiglitz, 1998a). En önemli katkısını yaptığı makalesinin başlığına dikkatinizi çekerim: "Gelişme İçin Yeni Bir Paradigmaya Doğru: Stratejiler, Politikalar ve Süreçler," Stiglitz (1998b).

18) Ayrıca, Leijonhufvud'dan yararlanan Khalil (1987, s. 126), şunu iddia eder: Uygulayıcıları fildişi kuleye kapatmak kuramsal çabalarda estetik ölçütün de payının olmasına izin verir... kuram seçiminde ampirik onaylamadan çok güzel ve seçkin olan (ile).

19) Bu konuda, örneğin, bkz. Coats (ed) (1996), Hodgson ve Rothman (1999), Bernstein (1999) ve Lee ve Harley (1998).

20) Ticareti liberalleştirmenin, finansı liberalleştirmenin, vs.'nin sonucunu test etmede aşağı yukarı aynı şey geçerlidir. Yeni büyüme kuramının eleştirisi için bkz. Fine (1999b). Ekonometride oluşmaya devam eden çatlakların genel durumu için bkz. Wible ve Sedgley (1999).

21) Şöyle devam ediyor: "Bundan sonra kendimize böyle kavramsal değişiklikler için 'devrim' teriminin kullanılmasının retorik bir abartma olup olmadığını sormamız gerekir." Aynı şey bana ekonomi emperyalizmini devrim olarak kabul etme konusunda sorulmuştu! Ayrıca, bkz. Stigler (1969, s. 225): Eğer bir bilimin tekniklerinde ve konusunda büyük çaplı değişiklikler bir paradigmanın içine yerleştirilebiliyor ve bu devrim oluşturuyorsa, Kuhn'un yeni bir paradigmanın ortaya çıkması için bir kriz ortamının gerektiği iddiası aslında gereksiz bir iddiadır.

22) Yine de bkz. Dow (1985, s. 24): Kuramların değerlendirilmesi için beş ölçüt (doğruluk, tutarlılık, alan genişliği, yalınlık ve verimlilik) ortaya koyan Kuhn birden fazla anlama çekildi. Bu ölçütler için kendisi hiçbir rasyonel neden göstermemiş olsa da söz konusu ölçütlerin bireysel paradigmalara üstünlermiş gibi gösterilmesi, paradigmalardan ölçülemezliği düşüncesini zayıflatmış gibi görünmekte ve evrensel ölçütlere uygun bir mantık geliştirilmesine kapı aralamaktadır.

23) Nitekim, şunu iddia etmektedir: "Kopernik'in kuramı herkes içindi. Ama oksijenin bulunması, matematiksel astronomlar için değil, kimyacılar içindi.

24) Kunin ve Weaver (1971) iki zorluktan söz etmektedirler: Kuhn'un bilimsel yeterliliği ve bu yeterliliğin ekonomiye mekanik olarak uygulanması.

25) Ancak unutmayın ki, Toulmin (1972) devrimci bilimin birikerek çoğalan ve tedrici tartışma süreci değil, uyumsuz paradigmalardan kavramsal bir kopma temeline dayanıp dayanmadığını sorgulamaktadır. Newton/Einstein geçişine gönderme yaparak, 1890'dan 1930'a kadarki dönemde yaşayan fizikçilerin bu kadar uzun bir zaman diliminde bile iletişimdeki bozulmadan habersiz olduklarını ileri sürmektedir. Kopernik kuramının değişmesinin daha uzun bir döneme karşılık gelmesi de aynı şekildedir.

26) Bu yüzden, genel dengenin keşif aygıtı, kavramsal norm ve mantık sistemi olarak işlev görmesi nedeniyle, bu dengenin sürekliliğinin incelenmesinde Zupan (1991)'in ardından Fischer (1993)'ün yaptığı açıklama da yetersiz. Bunların kişisel karar ile bağlantılı oldukları tahmin edilmekte, bu karar ise başlangıç maliyetleri, kamu malı ve genel ağı dışında kalma olarak, paradigma açısından serbest katkı sorunlarının rolü ile açıklanmaktadır.

27) İkincisi için, ekonomi bağlamında, bkz. Chalk (1991).

28) Bazıları normal bilimi tez, kural dışılıkları anti tez, yeni paradigmayı da

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

sentez olarak değerlendirmekte ve bu nedenle Kuhn'un diyalektik olarak yorumlanması gerektiğini öne sürmektedirler. Dış çevre, entelektüel toplulukların sosyo-psikolojik evrimi vb. gibi daha geniş bir bağlamda diyalektik için bkz. Karsten (1973), Chase (1983), Kunin ve Weaver (1971) ve Khalil (1987).

29) İşgücü pazarları bağlamında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Fine

30) Bkz. Carrier ve Miller (eds) (1998).

Kaynaklar

Akerlof, G. (1970) "The Market for 'Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mechanism", *Quarterly Journal of Economics*, vol 84, no 3, pp. 488-500.

Akerlof, G. (1984) *An Economic Theorist's Book of Tales*, Cambridge: Cambridge University Press.

Akerlof, G. (1990) "George A. Akerlof", in Swedberg, R. (ed) (1990) *Economics and Sociology, Redefining Their Boundaries: Conversations with Economists and Sociologists*, Princeton: Princeton University Press.

Amariglio, J. and D. Ruccio (1999) "The Transgressive Knowledge of Ersatz Economics", in Garnett, R. (ed) (1999) *What Do Economists Know?: New Economics of Knowledge*, London: Routledge. pp. 19-36.

Argyrous, G. (1992) "Kuhn's Paradigms and Neoclassical Economics", *Economics and Philosophy*, vol 8, no 2, pp. 231-48.

Argyrous, G. (1994) "Kuhn's Paradigms and Neoclassical Economics: Reply to Dow", *Economics and Philosophy*, vol 10, no 1, pp. 123-26.

Balakrishnan, R. and C. Grown (1999) "Foundations and Economic Knowledge", in Garnett, R. (ed) (1999) *What Do Economists Know?: New Economics of Knowledge*, London: Routledge.

Barbour, I. (1980) "Paradigms in Science and Religion", in Gutting, G. (ed) (1980) *Paradigms and Revolutions: Applications and Appraisals of Thomas Kuhn's Philosophy of Science*, Notre Dame: Notre Dame University Press.

Becker, G. (1996) *Accounting for Tastes*, Cambridge: Harvard University Press.

Bernstein, M. (1999) "Economic Knowledge, Professional Authority, and the

- State: The Case of American Economics during and after World War II", in Garnett (ed) (1999) *What Do Economists Know?: New Economics of Knowledge*, London: Routledge.
- Blaug, M. (1975) "Kuhn versus Lakatos, Or Paradigms versus Research Programmes in the History of Economics", *History of Political Economy*, vol 7, no 4, pp. 399-433.
- Blaug, M. (1980) *The Methodology of Economics: Or How Economists Explain*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Blaug, M. (1998a) "Disturbing Currents in Modern Economics", *Challenge*, vol 41, no 3, pp. 11-34.
- Blaug, M. (1998b) "The Problems with Formalism: Interview with Mark Blaug", *Challenge*, vol 41, no 3, pp. 35-45.
- Blaug, M. (ed) (1991) *The Historiography of Economics*, Aldershot: Edward Elgar.
- Bowden, S. and A. Offer (1994) "Household Appliances and the Use of Time: The United States and Britain since the 1920s", *Economic History Review*, vol XLVII, no 4, pp. 725-48.
- Bowden, S. and A. Offer (1996) "The Technological Revolution that Never Was: Gender, Class, and the Diffusion of Household Appliances in Inter war England", in de Grazia and Furlough (eds) (1996).
- Bowden, S. and A. Offer (1999) "Household Appliances and 'Systems of Provision' - A Reply", *Economic History Review*, vol LII, no 3, pp. 563-67.
- Boylan, T. and P. O'Gorman (1995) *Beyond Rhetoric and Realism in Economics: Towards a Reformulation of Economic Methodology*, London: Routledge.
- Bronfenbrenner, M. (1971) "The 'Structure of Revolutions' in Economic Thought", *History of Political Economy*, vol 3, no 1, pp. 136-51.
- Carrier, J. and D. Miller (eds) (1998) *Virtualism: The New Political Economy*, London: Berg.
- Chalk, A. (1967) "Relativist and Absolutist Approaches to the History of Economic Theory", *Southwestern Social Science Quarterly*, vol 48, pp. 5-12, reproduced in Blaug (ed) (1991).
- Chase, R. (1983) "The Kuhnian Paradigm Thesis as a Dialectical Process

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

and Its Application to Economics", *Rivista Internazionale di Scienze Economiche e Commerciali*, vol XXX, no 9, pp. 809-28.

Coats, A. (1969) "Is There a 'Structure of Scientific Revolutions' in Economics?", *Kyklos*, vol 22, no 2, pp. 289-96.

Coats, A. (ed) (1996) *The Post-1945 Internationalization of Economics, History of Political Economy*, vol 28, Supplement.

De Vroey, M. (1975) "The Transition from Classical to Neoclassical Economics: A Scientific Revolution", *Journal of Economic Issues*, vol IX, no 3, pp. 415-39.

Dow, S. (1985) *Macroeconomic Thought: A Methodological Approach*, Oxford: Basil Blackwell.

Dow, S. (1994) "Kuhn's Paradigms and Neoclassical Economics", *Economics and Philosophy*, vol 10, no 1, pp. 119-22.

Fine, B. (1997) "The New Revolution in Economics", *Capital and Class*, no 61, Spring, pp. 143-48.

Fine, B. (1998a) *Labour Market Theory: A Constructive Reassessment*, London: Routledge.

Fine, B. (1998b) "The Triumph of Economics: Or 'Rationality' Can Be Dangerous to Your Reasoning", in Carrier, J. and D. Miller (eds) (1998) *Virtualism: The New Political Economy*, London: Berg.

Fine, B. (1999a) "From Becker to Bourdieu: Economics Confronts the Social Sciences", *International Papers in Political Economy*, vol 5, no 3, pp. 1-43.

Fine, B. (1999b) "Endogenous Growth Theory: A Critical Assessment", *Cambridge Journal of Economics*, forthcoming, a shortened and amended version of identically titled, *SOAS Working Paper in Economics*, no 80, February 1998, pp. 1-49.

Fine, B. (1999c) "A Question of Economics: Is It Colonising the Social Sciences?", *Economy and Society*, vol 28, no 3, pp. 403-25.

Fine, B. (1999d) "Household Appliances and the Use of Time: The United States and Britain since the 1920s'- A Comment", *Economic History Review*, vol LII, no 3, pp. 552-62.

Fine, B. (2000a) "Endogenous Growth Theory: A Critical Assessment", *Cambridge Journal of Economics*, vol 24, no 2, pp. 245-65, a shortened and

amended version of identically titled, *SOAS Working Paper*, No 80, February 1998.

Fine, B. (2000b) "New and Improved: Economics' Contribution to Business History", *SOAS Working Paper in Economics*, no 93.

Fine, B. (2000c) "Bringing the Social Back Into Economics: Progress or Reductionism?", *Department of Economics Research Paper*, no 731, University of Melbourne.

Fine, B. (2000d) "Economic Imperialism: A View from the Periphery", *mimeo*.

Fine, B. (2000e) "Whither the Welfare State: Public versus Private Consumption?", *SOAS Working Paper in Economics*, no 92.

Fine, B. (2000f) "Consumption for Historians: An Economist's Gaze", *SOAS Working Paper in Economics*, no 90.

Fine, B. (2001a) *Social Capital versus Social Theory: Political Economy and Social Science at the Turn of the Millennium*, London: Routledge, in press.

Fine, B. (2001b) "Neither Washington Nor Post-Washington Consensus: An Introduction", in Fine et al (eds) (2001) *Neither Washington Nor Post-Washington Consensus: Challenging Development Policy in the Twenty-First Century*, London: Routledge.

Fine, B. (2001c) "Addressing the Critical and the Real in Critical Realism", in Lewis, P. (ed) (2001) *Transforming Economics: Perspectives on the Critical Realist Project*, London: Routledge.

Fine, B. and C. Lapavistas (2000) "Markets and Money in Social Theory: What Role for Economics?", *Economic and Society*, vol 29, no 3, pp. 357-82.

Fine, B. et al (eds) (2001) *Neither Washington Nor Post-Washington Consensus: Challenging Development Policy in the Twenty-First Century*, London: Routledge.

Fischer, C. (1993) "On the 'Stickiness' of the Economic Equilibrium Paradigm: Causes of Its Durability", *American Journal of Economics and Sociology*, vol 52, no 1, pp. 51-62.

Frey, B. (1999) *Economics as a Science of Human Behaviour: Towards a New Social Science Paradigm*, extended second edition of that of 1992, Boston: Kluwer Academic Publishers.

Garnett, R. (1999) "Economics of Knowledge: Old and New", in Garnett (ed)

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

(1999) *What Do Economists Know?: New Economics of Knowledge*, London: Routledge.

Garnett, R. (ed) (1999) *What Do Economists Know?: New Economics of Knowledge*, London: Routledge.

Gordon, D. (1965) "The Role of the History of Economic Thought in the Understanding of Modern Economic Theory", *American Economic Review*, vol 55, no 2, pp. 119-27.

Gutting, G. (ed) (1980) *Paradigms and Revolutions: Applications and Appraisals of Thomas Kuhn's Philosophy of Science*, Notre Dame: Notre Dame University Press.

Hodgson, G. and H. Rothman (1999) "The Editors and Authors of Economics Journals: A Case of Institutional Oligopoly?", *Economic Journal*, vol 109, no 453, pp. F165-86.

Karsten, S. (1973) "Dialectics and the Evolution of Economic Thought?", *History of Political Economy*, vol 5, no 2, pp. 399-419.

Khalil, E. (1987) "Kuhn, Lakatos, and the History of Economic Thought", *International Journal of Social Economics*, vol 14, no 3, pp. 118-31.

Kuhn, T. (1970a) "Reflections on My Critics", in Lakatos and Musgrave (eds) (1970) *Criticism and the Growth of Knowledge*, Cambridge: Cambridge University Press.

Kuhn, T. (1970b) *The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago: Chicago University Press, second edition with postscript, original of 1962.

Kunin, L. and F. Weaver (1971) "On the Structure of Scientific Revolutions in Economics", *History of Political Economy*, vol 3, no 2, pp. 391-97.

Lakatos, I. and A. Musgrave (eds) (1970) *Criticism and the Growth of Knowledge*, Cambridge: Cambridge University Press.

Lawson, T. (1997) *Economics and Reality*, London: Routledge.

Lazear, E. (2000) "Economic Imperialism", *Quarterly Journal of Economics*, vol 115, no 1, pp. 99-146.

Lee, F. and S. Harley (1998) "Peer Review, the Research Assessment Exercise and the Demise of Non-Mainstream Economics", *Capital and Class*, no 66, pp. 23-51.

Lewis, P. (ed) (2001) *Transforming Economics: Perspectives on the Critical Realist Project*, London: Routledge.

Masterman, M. (1970) "The Nature of a Paradigm", in Lakatos and Musgrave (eds) *Criticism and the Growth of Knowledge*, Cambridge: Cambridge University Press.

McCloskey, D. (1986) *The Rhetoric of Economics*, Brighton: Wheatsheaf.

Olson, M. and S. Kähkönen (2000) "Introduction: The Broader View", in Olson and Kähkönen (eds) *A Not-So-Dismal Science: A Broader View of Economies and Societies*, Oxford: Oxford University Press.

Olson, M. and S. Kähkönen (eds) (2000) *A Not-So-Dismal Science: A Broader View of Economies and Societies*, Oxford: Oxford University Press.

Perelman, M. (2000) *The Invention of Capitalism: Classical Political Economy and the Secret History of Primitive Accumulation*, Durham: Duke University Press.

Stanfield, R. (1974) "Kuhnian Scientific Revolutions and the Keynesian Revolution", *Journal of Economic Issues*, vol VIII, no 1, pp. 97-109.

Stigler, G. (1969) "Does Economics Have a Useful Past?", *History of Political Economy*, vol 1, no 2, pp. 217-30.

Stiglitz, J. (1989) "Markets, Market Failures and Development", *American Economic Review*, vol 79, no 2, pp. 197-202.

Stiglitz, J. (1994) *Whither Socialism?*, Cambridge: MIT Press.

Stiglitz, J. (1998a) "More Instruments and Broader Goals: Moving Toward the Post Washington Consensus", the 1998 *WIDER Annual Lecture*, January 7th, Helsinki.

Stiglitz, J. (1998b) "Towards a New Paradigm for Development: Strategies, Policies and Processes", *Prebisch Lecture*, UNCTAD, Geneva.

Stiglitz, J. and K. Hoff (1999) "Modern Economic Theory and Development", *Symposium on Future of Development Economics in Perspective*, Dubrovnik, 13-14th May.

Suppe, P. (1977) *The Structure of Scientific Theories*, Urbana: University of Chicago Press, second edition.

Swedberg, R. (ed) (1990) *Economics and Sociology, Redefining Their*

Ekonominin Emperyalizmi Kuhncu Bir Devrim midir?

Boundaries: Conversations with Economists and Sociologists, Princeton: Princeton University Press.

Thompson, G. (1997) "Where Goes Economics and the Economies?", *Economy and Society*, vol 26, no 4, pp. 599-610.

Thompson, G. (1999) "How Far Should We Be Afraid of Conventional Economics? A Response to Ben Fine", *Economy and Society*, vol 28, no 3, pp. 426-33.

Toulmin, S. (1972) *Human Understanding: The Collective Use and Evolution of Concepts*, Princeton: Princeton University Press.

Ward, B. (1972) *What's Wrong with Economics?*, New York: Basic Books.

Wible, J. and N. Sedgley (1999) "The Role of Econometrics in the Neoclassical Research Program", in Garnett (ed) *What Do Economists Know?: New Economics of Knowledge*, London: Routledge.

Zelizer, V. (2000) "Fine-Tuning the Zelizer View", *Economy and Society*, vol 29, no 3, pp. 383-89.

Zupan, M. (1991) "Paradigms and Cultures: Some Economic Reasons for Their Stickiness", *American Journal of Economics and Sociology*, vol 50, no 1, pp. 99-103.